

Příprava a využívání tvůrčích pracovníků v ČSLA

Příprava a využívání tvůrčích pracovníků (vědeckých, vědeckopedagogických a vědeckotechnických pracovníků) tvoří jednu z velmi důležitých a složitých oblastí řízení rozvoje vědecké práce v ČSLA. Zaujímají jedno z nejdůležitějších míst mezi řadou velkých a složitých problémů, které jsou spojeny s úkolem zvyšování efektivnosti vědecké práce v ČSLA.

Cílevědomé zdokonalování přípravy a využívání tvůrčích pracovníků kladé vysoké požadavky na jejich poznání a řízení. V článku ukazují některé problémy z této oblasti, které by se neměly opomenout při zabezpečování poznání o reálném stavu a úrovni rozvoje přípravy a využívání tvůrčích pracovníků.

V ČSLA je v současné době zabezpečován urychlený rozvoj vědecké práce intenzivními formami, tj. zvyšováním efektivnosti vědeckých výzkumů, urychlováním využití jejich výsledků ve vojenské praxi, zvyšováním úrovně přípravy tvůrčích pracovníků, růstem materiální technické vybavenosti pracovišť VVZ ČSLA a VVŠ, zdokonalováním plánování a organizování vědecké práce i jejího řízení.

Ve vědecké práci v ČSLA závisí hodně na správném výběru a přípravě tvůrčích pracovníků, na organizaci jejich práce. Jakékoli rozhodnutí či opatření, které nevychází z promyšlené politiky v oblasti přípravy a využívání tvůrčích pracovníků, nemůže přinést očekávané výsledky.

V podmínkách vědeckotechnické revoluce ve vojenství, kdy neobyčejně vzrůstá úloha vědy v rozvoji, zdokonalování a přípravě armády, kdy vzrůstají výdaje na vědecké a technické výzkumy ve vojenství (hlavně v západních armádách), má zvláštní význam dlouhodobá strategie rozvoje vědecké práce. V ČSLA je tento požadavek zabezpečení zpracováním a vydáním „Zaměření vědecké práce v ČSLA do roku 2000“. K tomu by se měl formulovat souhrn předpokladů pro všestranné a intenzivní využívání výsledků vědecké práce při řešení hlavních úkolů rozvoje ČSLA, při zabezpečování její výstavby a přípravy. Zvláště zřetelně vystupuje praktický význam tohoto požadavku při řešení mezipodobových vědeckých úkolů.

V současné době je charakteristickým rysem rozvoje vědecké práce v ČSLA orientace na komplexní, vědecky zpracovanou dlouhodobou strategii („Zaměření...“),

kteří vychází z vědeckých prognóz rozvoje druhů vojsk a služeb, vojenského školství a dalších úseků ČSLA. Tyto otázky mají bezprostřední vztah nejen ke zdokonalování přípravy a využívání tvůrčích pracovníků, ale jsou i jeho metodologickým základem.

V tomto ohledu je třeba dbát na vyvážené a proporcionální rozdělení tvůrčích pracovníků v jednotlivých vědních oblastech, rozvíjených v ČSLA, mezi všemi vědními obory vědních oblastí, v závislosti na potřebách a možnostech ČSLA v každém období jejího rozvoje. Je samozřejmé, že zdaleka ne všechny vědní obory přinášejí ve vědecké práci ohromující výsledky, avšak ne vždy to též značí, že úsilí tvůrčích pracovníků bylo vynaloženo zbytečně.

Není možné se však smířit s mrháním lidskými a materiálními zdroji ve vědecké práci. Jestliže určitý kolektiv tvůrčích pracovníků pracuje delší dobu bez tvůrčích výsledků, nepřináší ani vojenské vědy, ani ČSLA nic nového, neztrácí se pouze bezprostředně vynaložené prostředky. To jsou pouze prvotní bezprostřední ztráty. Významnější ztráta může vzniknout tím, že schopností kolektivu tvůrčích pracovníků není plně využíváno. V tomto případě ke ztrátám bezprostředních výdajů přistupují ztráty intelektuálního potenciálu ČSLA. Přitom jsou zvláště významné otázky vědeckého zdůvodnění kritérií hodnocení práce tvůrčích pracovníků a z nich složených pracovních kolektivů.

Zabezpečení celého spektra vědeckých výzkumů ve vědních oblastech, rozvíjených v ČSLA, nemůže probíhat mechanicky, v podobě rozdělení sil a prostředků na všechny směry vědeckých výzkumů. Síly

a prostředky je třeba soustředit na nej-důležitější směry rozvoje vojenské vědy. Z toho vyplývá i potřeba hledat vhodné ukazatele efektivnosti výzkumné práce a v závislosti na nich rozpracovat její morální a hmotnou stimulaci.

Systém řízení vědecké práce v ČSLA, samotné kolektivy tvůrčích pracovníků, jakož i systém VTEI ČSLA, musí být schopny zachycovat nové vědecké problémy a trendy rozvoje ve vědních oblastech, rozvíjených v ČSLA, kvalifikovaně zhodnotit jejich potenciální význam. Schopnost rychle a správně zhodnotit perspektivy jednotlivých výzkumných směrů závisí především na přípravě a orientaci tvůrčích pracovníků. V každém případě je potřeba, aby v ČSLA byli odborníci s dostatečně širokým spektrem znalostí, kteří by se ihned mohli stát jádrem nově vznikajících perspektivních výzkumných směrů. Tato podmínka vyžaduje další předpoklad, a to profesní mobilitu tvůrčích pracovníků.

V současné etapě probíhá v ČSLA protikladný proces diferenciaci a integrace vědeckého poznání. V jeho průběhu lze pozorovat vznik nových směrů vědeckých výzkumů, nových úseků a oborů vědecké výchovy, tedy i formování nových vědních disciplín. Na druhé straně dochází k stírání hranic mezi jednotlivými vědními úseky, ale také vědními obory. Většina důležitých vědeckých problémů v ČSLA má komplexní charakter. To vyžaduje vypracovat odpovídající přístup k jejich řešení, formovat nový typ odborníků, jejichž profil ne vždy odpovídá existující nomenklatuře vědních oborů.

V souvislosti s tím vzniká rozpor mezi povahou vojenské vědy, vyžadující neustálý rozvoj, a organizačními formami v daném období rozvoje, které mají tendenci k přetrvávání a stabilitě (struktura VVŠ, pracoviště VVZ ČSLA, počty a rozdělení tvůrčích pracovníků, poměr vědeckých, vědeckopedagogických a vědeckotechnických pracovníků, rozdělení materiálních a finančních prostředků apod.). Nové směry vědeckého výzkumu si probíjejí cestu s velkými obtížemi. Faktor času má přitom v období současné vědeckotechnické revoluce ve vojenství zvlášť velký význam. Za těchto podmínek se může i menší opoždění změnit v dlouhodobou zaostalost a oslabit tak jak výstavbu a přípravu ČSLA, tak i obranyschopnost ČSSR.

Prohlubující se diferenciaci a integrace vědeckého poznání v oblasti vojenství vyvolává i nové problémy v přípravě tvůrčích pracovníků. Potřebu odborníků v nových vědních oborech a úsecích nelze zajistit jen s pomocí VVŠ, neboť vojenská věda je daleko dynamičtější než systém

vojenského vysokého školství. V průběhu života jedné generace dochází dnes k pokroku v každém vědním oboru, každý tvůrčí pracovník, ať působí na pracovišti VVZ ČSLA, VVŠ, na MNO, nebo u vojsk si musí neustále osvojovat nově vznikající oblasti a směry vojenskovědecké práce.

Profesní mobilita tvůrčích pracovníků, zejména vědeckých pracovníků, hraje v rozvoji kádrového potenciálu nových směrů rozvoje vojenské vědy stále vzrůstající úlohu. Zvyšování profesní mobility tvůrčích pracovníků, tj. jejich schopnosti osvojovat si relativně rychle nové směry výzkumu, je jednou z významných rezerv zvyšování intenzity a efektivnosti vědecké práce v ČSLA.

Význam při řešení tohoto problému má i zdokonalování struktury pracovišť VVZ ČSLA a VVŠ, zvyšování jejich pružnosti, adaptability k měnícím se podmínkám a vědeckým úkolům, její periodická obnova podle rozvoje vědních úseků a oborů, jakož i nových směrů vědeckých výzkumů. Jedním z možných způsobů je vytvářet na pracovištích VVZ ČSLA, vedle stálých organizačních prvků (oddělení a skupin), i dočasné problémové skupiny, které řeší specifické vědecké úkoly. Stejně důležité je rozvíjet organizační podmínky, psychologické klima, morální a hmotné stimuly, které umožní zvyšovat zainteresovanost tvůrčích pracovníků na osvojování nových směrů vědeckých výzkumů.

Důležité je i zdokonalování tvůrčích pracovníků prostřednictvím vědecké výchovy. Zvýšení nároků na kvalitu disertací by nemělo být nahrazováno růstem formalismu při jejich hodnocení v netradičních výzkumných směrech. Téma kandidátských disertačních prací pro jednotlivé vědní oblasti, rozvíjené v ČSLA, na pětileté období by měla obsahovat i témata z perspektivních výzkumných směrů.

Rozhodující podmínkou růstu profesní mobility tvůrčích pracovníků je zdokonalování vojenského vysokého školství. U posluchačů je potřeba rozvíjet tvůrčí schopnosti, neustále si osvojovat nové poznatky. Výuka na VVŠ by měla být založena na takovém vztahu mezi obecně teoretickými a speciálními disciplínami z oblasti vojenství, který umožní budoucímu vojenskému odborníkovi rychle si osvojovat nové vědecké poznatky i nové metody vědeckého výzkumu. Rozvoj vědeckého výzkumu a zdokonalování učebně výchovného procesu by měly být dvě vzájemně závislé oblasti činnosti VVŠ. Je žádoucí zvýšit na VVŠ úroveň obecně teoretické přípravy i osvojování si návyků k vědecké práci a těsněji propojit úkoly a metody výuky s úkoly ČSLA a vědecké práce.

Vědecká práce v ČSLA je specifická profesí, která vyžaduje nejen nezbytné znalosti z oblasti vojenství, ale i zvládnutí návyků a soudobých metod vědeckých výzkumů. Největší obtíže, se kterými se setkávají začínající tvůrčí pracovníci, ale někdy i nejen ti, jsou spojení s nedokonalostí přípravy v oblasti metodologie a metodiky výzkumné práce v ČSLA, s uměním hlavně formulovat vědecký problém. Tento problém je jednou z příčin nadměrné délky intervalu mezi vstupem mladého tvůrčího pracovníka na pracoviště VVZ ČSLA a jeho aktivním zapojením do tvůrčí vědecké práce. Zdlouhavá adaptace začínajícího tvůrčího pracovníka k vědecké práci snižuje vědecký potenciál pracovišť VVZ ČSLA a VVS. Proto urychlení zapojení začínajících tvůrčích pracovníků do aktivní tvůrčí činnosti je důležitou rezervou zvýšení efektivnosti práce pracovišť VVZ ČSLA a VVS.

V současné době, kdy se v ČSLA, vzhledem k nedostatku tvůrčích pracovníků, usiluje o intenzivní formy vědecké práce, je nutné si uvědomit, že mezi výsledky vědeckých výzkumů a počtem tvůrčích pracovníků není přímá závislost.

Významnou rezervou zvýšení efektivnosti vědecké práce je i správný vztah mezi vysoce kvalifikovanými a pomocnými pracovníky. Jestliže při nedostatku pomocných pracovníků, nebo při špatné organizaci práce, vykonávají pomocné práce vysoce kvalifikovaní tvůrčí pracovníci, dochází k neracionálnímu vynakládání tvůrčích sil i ke snižování produktivity kolektivů tvůrčích pracovníků.

Začínající tvůrčí pracovníci jsou často nedostatečně připraveni, nejen co do úrovně znalostí, ale i po psychické stránce. Představují si vědeckou práci mnohdy idyllicky, ne jako každodenní, často vyčerpávající činnost. Není to jen radost z tvořivé práce, ale i zklamání nadějí a nepřetržité hledání, jehož napětí ne všichni vydrží.

Rozhodujícím prostředkem zdokonalení kádrového zabezpečení vědecké práce v ČSLA je systém konkursních řízení a atestací tvůrčích pracovníků. Tyto formy, vedle vědecké výchovy, mohou plně zabezpečit systematický výběr tvůrčích pracovníků. Je však nutné přiznat, že v posledním období ani tento dobře promyšlený mechanismus nepřináší v ČSLA potřebné výsledky.

Důležitou otázkou rozvoje tvůrčích pracovníků je péče o výchovu mladých talentovaných kádrů. V tomto směru má významnou úlohu také otázka vertikální mobility tvůrčích pracovníků. Jestliže tvůr-

čí pracovník s dobrými výsledky nemá možnost postupu ve funkci, má to mnohdy negativní vliv na jeho činnost. V ČSLA jsou však v tomto směru specifické podmínky.

Vzhledem k tomu, že ČSLA nemůže rozvinout své vědecké kapacity do té míry, aby postačila řešit potřebný objem vědeckých problémů v souladu s postupující vědeckotechnickou revolucí ve vojenství, je velmi významným zdrojem rozvoje vědeckého potenciálu naší armády i mezinárodní vědecká spolupráce v rámci armád spojeneckého uskupení. Ke zvýšení efektivity vědecké spolupráce s bratrskými armádami je účelné rozvíjet vícestrannou mezinárodní spolupráci, vzájemně koordinovat vědeckou práci a integrovat její řízení.

Ke všem uvedeným problémům, které se týkají struktury a dynamiky tvůrčích pracovníků, je nutné poznamenat, že je třeba vedle vytvoření dlouhodobé koncepce potřeby tvůrčích pracovníků a efektivnosti jejich přípravy a vědecké výchovy, podstatně otázkou vědecky zkoumat. Je třeba hlouběji používat vědeckých metod předvídání, formulovat stav, který je žádoucí, a prognózovat potřeby počtu a zvláště charakter práce tvůrčích pracovníků na nejbližších 15 až 20 let nejen pro jednotlivé vědní oblasti, rozvíjené v ČSLA, ale i pro jednotlivé směry vědeckého výzkumu. Vědecké zkoumání tvůrčích pracovníků by se mělo zaměřit i na zkoumání z hlediska potřeb rozvoje vojenské vědy, hledat způsoby zdokonalování jejich přípravy, podmínek jejich práce i možností zvýšení jejich produktivity práce.

Vědecký výzkum tvůrčích pracovníků by měl představovat komplexní vědecký problém, který zahrnuje předně rozpracování metodologie a metodiky sběru i zpracování statistických údajů. Úspěchu při výzkumu může být dosaženo jenom tehdy, bude-li založen na poznání tendencí výstavby a přípravy ČSLA, vojenské vědy a vojenství, na porozumění vnitřní logice rozvoje vojenské vědy a bude-li výzkum podporován zkoumáním sociologických, organizačních a psychologických aspektů činnosti tvůrčích pracovníků a z nich složených pracovních kolektivů, zkoumáním všech forem i metod vědecké práce.

Problém řízení struktury tvůrčích pracovníků by měl být částí obecnějšího vědeckého problému, rozvoje vojenských kádrů v ČSLA. Závěrem je třeba zdůraznit, že přesný obraz o struktuře tvůrčích pracovníků ČSLA a o tendencích jejich rozvoje má zásadní význam jak pro rozvoj vědecké práce a vojenské vědy v ČSLA, tak i pro její výstavbu a přípravu.